

МИСИЈА АНГЛОСАКСОНСКИХ МОНАХА ВИЛЕХАДА И АЛКУИНА НА КОНТИНЕНТУ У ПОСЛЕДЊОЈ ЧЕТВРТИНИ VIII ВЕКА

Милош Мишковић*
Православни
богословски факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: Ово истраживање има за задатак да прикаже хришћанске мисије англосаксонских монаха Вилехада и Алкуина, спровођене на Континенту у последњој четвртини VIII века. Њихова особеност оледала се у томе што је Вилехад био епископ мисионар у Саксонији, а Алкуин старшина дворске школе у Ахену. Вилехад је проповедао хришћанство покореним народима, док је Алкуин, који није био мисионар, свој допринос мисији дао утицајем на државну и црквену власт и захтевом краљу и епископима који су мисионарили у покореним крајевима да се хришћанство проповеда на апостолски начин, тј. без присиљавања покорених народа да приме хришћанство. У овом истраживању настојаћемо да проучимо однос Франачке државе према покореним народима и у којој је мери иста помагала мисионаре у њиховом поухваћу, али и да утврдимо какви и колики су били утицаји Вилехада и Алкуина на мисионарење у Саксонији и Аварском кајанашу.

Кључне речи: Вилехад, Алкуин, Карло Велики, мисија, англосаксонски монаси.

Увод

Мисија англосаксонских монаха на Континенту доживљава врхунац за време архиепископа Бонифација, најзначајнијег Англосаксонца на Континенту у VIII веку. Мисију настављају његови ученици, који су одржавали контакт са франачким владарима и користили њихову

* milosmiskovic94@gmail.com.

логистичку помоћ у покрштавању паганских племена. Карло Велики је проширио границе своје државе и тиме отворио нове могућности за мисионарење. Покоравање Саксоније и Аварског каганата привукло је мисионаре који су проповедали хришћанство покореним народима. Англосаксонски мисионари нису више имали примат, јер се у мисионарење укључују и припадници других хришћанских народа који су јурисдикционо припадали Цркви на просторима Франачке државе. Последња четвртина VIII века представља сутон англосаксонских мисионарских подухвата на Континенту, али се и тад јављају англосаксонски монаси који настављају традицију претходника. Најзначајнији Англосаксонци у том периоду били су Алкуин, старшина дворске школе у Ахену, и Вилехад, епископ града Бремена. Вилехад је био мисионар и настављач традиције англосаксонске мисионарске школе, док се Алкуин није бавио мисионарењем, али је, захваљујући високом положају који је заузимао у Франачкој држави, примао обавештења о напретку мисије на покореним територијама и могао је да утиче како на државну тако и на црквену власт, дајући савете како да се християнизују покорени народи.

Ово истраживање настојаће да да одговор на два шира питања: 1. Какав је био однос Франачке државе према покореним народима и у којој је мери помагала мисионаре у њиховом подухвату? 2. Какви и колики су били утицаји Вилехада и Алкуина на мисионарење у Саксонији и Аварском каганату?

1. Вилехад и његова мисионарска делатност

Вилехад¹ је рођен у Нортумбрији пре 745. године, а образовање

¹ Житије Светог Вилехада написано је између 838. и 847. године, иако постоји и мишљење да је написано после 850. године. Писац Житија је скандинавски мисионар Анскар (801–865), који је написао и спис „Чуда Светог Вилехада“. Важност Житија огледа се у томе што нас води у време када Карло Велики покорава Саксонију и покушава да тамо успостави власт. У хагиографском смислу најбоље издања његовог Житија приредио је Алберт Понселет: Albert Ponscelet, ed., „De Sancto Willehado primo Bremensis episcopo et inferioris Saxoniae apostolo,“ у *Acta sanctorum: Novembris, tomus III: quo dies quintus, sextus, septimus et octavus continentur* (Bruxellis: Apud Socios Bollandianos, 1910): 835–846. Понселет је написао сјајан увод у Житије, који је најистакнутији део његовог рада. Корисни су увод и коментар немачког превода, чији је аутор Андреас Репке: Andreas Röpke, *Das Leben des heilige Willehad Bischof von Bremen und die Beschreibung der Wunder an seinem Grabe* (Bremen: Schünemann, 1982). Једини значајан научни рад на тему Житија дала је Герлинде Нимајер: Gerlinde Nimeyer, „Die Herkunft der Vita Willehadi,“ *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, Bd. 12 (1956): 17–35 (уп. Peter J. Potter, Thomas F. X. Noble (tr.), „The Life of

је стекао у Јорку под вођством Светог Егберта.² Као ученик Светог Егберта, био је пријатељ са Алкуином, од ког је био нешто старији, и једно време су заједно радили.³ Прва област у којој је проповедао била је Фризија и, подстакнут жељом да проповеда, отишао је код краља Алхреда, који је тада владао Англима, да му да благослов за проповедање међу паганима. Када је краљ сазнао за ту његову жељу, сазвао је сабор епископа и осталих слуга Божијих и, уз њихов благослов, дао је одобрење Вилехаду да иде да проповеда.⁴ Прешавши море, стигао је у Фризију,⁵ у место Докум, где је страдао Свети Бонифације. У Докуму је већ постојала хришћанска заједница, основана у време проповедања Светог Бонифација, чиме му је био олакшан мисионарски рад. Неколико племића дало је своју децу Вилехаду на подучавање и велики број хришћана који је одступио од вере вратио се у крило Цркве. Рад међу паганима дао је добре резултате, тако да је, по извештају из Житија, велики број њих био

Saint Willehad," in *Soldiers of Christ: Saints and Saints' Lives from Late Antiquity and the Early Middle Ages*, ed. Thomas F. X. Noble and Thomas F. Head (University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, 1995), 279–280). Герлинде Нимајер тврди да је Житије написано у Ехтернаху, а у прилог својој тези наводи три аргумента: Вилехад је боравио у Ехтернаху, његово Житије је инспирисано Вилибрордовим Житијем и култ Вилехада се празновао у Ехтернаху. Њени аргументи су ослабљени контрааргументима да је Вилибрордово житије циркулисало у Вестфалији и да је Вилехад одсуствовао из круга светих манастира Ехтернаха најкасније до 895. године. Њена теза да Житије и Чуда Вилехада нису повезани није тачна: Чуда се надовезују на Житије и прате га у свим манускриптима. Од велике важности за текст јесте опис преноса Вилехадовог тела из Блексена у Бремен, недуго после његове смрти 789. године и овај опис у Житију чини Бремен вероватним местом писања Житија. James Palmer, *Anglo-Saxon in a Frankish World, 690–900*, Studies in the Early Middle Ages, 19 (Turnhout: Brepols, 2009), 173.

² Francis Merishman, "St. Willehad," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 15 (New York: Robert Appleton Company, 1912), <https://www.newadvent.org/cathen/15628a.htm> (посећено 8. 8. 2020. г.).

³ Albert Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil* (Lepzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1900), 351.

⁴ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," in *MGH Scriptores (in Folio), tomus II*, ed. Georgivs Heinricvs Pertz (Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici hahniani, 1829), 380. Сабор који се помиње у Житију највероватније се није догодио, а овде је упечатљиво истицање краљевског ауторитета. Potter & Noble, "The Life of Saint Willehad," 282.

⁵ Не зна се тачно време Вилехадовог доласка у Фризију. Хаук поставља временски оквир који помаже да се оно одреди. Наиме, по Хауковој хипотези, према Житију које напомиње да је тамо провео доста времена, Вилехад је дошао у Фризију при крају владавине краља Алхреда (765–774), а остао је тамо до 780. године, када га је Карло Велики позвао да проповеда у Саксонији. Хипотеза Патета који његов долазак смешта у 779. годину немогућа је. Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*, 351.

крштен.⁶ Герлинде Нимајер доводи у питање његов мисионарски рад у Фризији, јер нису остали материјални нити писани докази о њему. Спомен о Лиудгеру, мисионару који је ту проповедао у последњој четвртини VIII века, потиснуло је сећање на Вилехада. Докази који говоре против Вилехадовог рада у тој области јесу ти да није оставио ниједну цркву, манастир нити следбеника. Утрехт, седиште фризијске епархије, не помиње се у Житију, као ни епископ Григорије (који је преминуо 775. године) и његов наследник Алерих (рукоположен 777. године, који је и сâм рукоположио Лиудгера и послао га у Докум). Упркос томе, у литератури се потенцира веза Вилехада са Фризијом.⁷ Из Фризије одлази да проповеда у Германију, али ту није имао успеха него је изазвао револт пагана, који су хтели да га убију. Бацали су коцку са намером да му одузму живот и хтели су да виде да ли је воља богова да он заслужије смрт; како коцка то није потврдила, пустили су га. Вилехад се даље упутио у Вестфалију, западно од реке Емс, где је проповедао са великим успехом. Реакцију пагана је изазвало рушење паганског храма од стране Вилехадовог ученика. Пагани су тог ученика казнили а Вилехада су хтели да посеку. Вилехада је спасло чудо Божије, јер је мач посекао само ланац са моштима, који је Вилехад носио око врата. Уплашивши се, пагани су допустили Вилехаду и његовим ученицима да напусте ту област неповређени.⁸

До преокрета у Вилехадовој мисији долази када Карло Велики покорава Саксонију.⁹ Карло, чувши за Вилехада и његов начин живота, шаље га у област Вигмодију,¹⁰ где, заштићен краљевским ауторитетом, проповеда хришћанство и подиже цркве. На крају поглавља напомиње се да је Вилехад рукополагао епископе, што имплицира да је био епископ, али нема тачних података о томе где и

⁶ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 380.

⁷ Niemeyer, "Die Herkunft der Vita Willehadi," 25–26.

⁸ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 381.

⁹ Карло Велики, син Пипина Малог (рођен 2. априла 742. године — преминуо у Ахену, 28. јануара 814. године), последњи франачки краљ и први цар Римског царства на Западу. После очеве смрти три године је владао државом, заједно са братом Карломаном, да би после његове смрти, 771. године, остао једини владар Франачке државе. Гајио је добре односе са римским папама и активно се укључивао у верске спорове тог времена. Крунисао га је папа Лав III 800. године у Риму, што је изазвало протесте РOMEЈСКОГ царства, које је имало престоницу у Константинопољу. Thomas Shahan and Ewan Macpherson, "Charlemagne," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 3 (New York: Robert Appleton Company), <https://www.newadvent.org/cathen/03610c.htm> (посећено 10. 8. 2020. г.).

¹⁰ Вигмодија је област између река Одре и Весер. Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*, 382.

кад је био рукоположен. Писац Житија прави дигресију и временски скок помињањем Карловог крунисање за цара у време када је Вилехад преминуо.¹¹ Године 782. Видукинд подиже буну против Франака и почиње са прогоном хришћана. Вилехад успева да побегне у правцу Фризије, па се гнев Саксонаца обрушава на његове ученике. У Житију се помињу његови сарадници, ђакони и презвитери који су пострадали.¹² Списак пострадалих Вилехадових сарадника сведочио је о областима где је проповедао. Центар деловања је био у Бремену, ширећи се још 50 миља северно, дуж обале.¹³

Вилехад одлази у Италију код краља Пипина,¹⁴ а после аудијенције код њега креће за Рим. Посећује папу Хадријана¹⁵ и, охрабрен његовим саветима, враћа се у Франачку државу. Настањује се у манастиру Ехтернах, где му се придружују преживели сарадници. Ту проводи две године, живећи као прост монах и преписујући манускрипте, углавном посланице апостола Павла; тај Вилехадов рад монаси су сачували у манастиру као успомену на њега.¹⁶

Године 785, по завршетку Саксонске буне, Вилехад одлази код Карла у замак Ересбург да му изложи планове у вези са проповедањем

---

¹¹ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 381. Niemeyer, "Die Herkunft der Vita Willehadi," 27.

¹² Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 381.

¹³ Eric Knibbs, *Ansgar, Rimbert, and the Forged Foundations of Hamburg–Bremen* (Farnham: Ashgate, 2011), 36.

¹⁴ У Житију се помиње да је Пипин био краљ Ломбарда, што није тачно. Пипин је био син Карла Великог и краљ Италије од 781. године до свог упокојења 811. године и тешко је објаснити зашто се Вилехад упутио код Пипина. Potter & Noble, "The Life of Saint Willehad," 286.

¹⁵ Папа Хадријан I (година рођења непозната — преминуо 25. децембра 795. године; римски папа од 1. фебруара до 25. децембра 795. године). Подржавао је иконофилску политику цара Константина и његове мајке, царице Теодоре, и послао је своје представнике на VII Васељенски сабор, који је успоставио иконопоштовање у Цркви. Због заступања иконопоштовања у Православној Цркви сукобио се са франачким краљем Карлом Великим; упркос спору, они су имали добре односе и Карло Велики га је ценио. У време понтификата папе Хадријана I се адопционистичка јерес, једна од христолошких јереси која је своје порекло имала на Западу, појавила и била осуђена на саборима на Западу. James Loughlin, "Pope Adrian I," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1 (New York: Robert Appleton Company, 1907), <https://www.newadvent.org/cathen/01155b.htm> (поцењено 10. 8. 2020.г.).

¹⁶ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 382. Тај боравак у Ехтернаху доводи Нимајер до закључка да је Житије написано у Ехтернаху. Knibbs, *Ansgar*, 36. Нимајер пружа аргументе да је Житије написано у Ехтернаху и да се почетком XII века спомиње Вилехадов боравак у манастиру. У 29. поглављу дела Житије Вилибрордово, које је написао игуман Теофрид (†1110), помиње се Вилехадов боравак у манастиру. Niemeyer, "Die Herkunft der Vita Willehadi," 29.

и да затражи савет и помоћ.¹⁷ Карло му даје у посед место Јустину и саветује му да се врати у области где је проповедао пре Саксонске побуне, као и да настави са мисионарским радом. Вилехад се враћа у Вигмодију, где проповеда и обнавља цркве порушене пре побуне. Исте године крштава се Видукинд, вођа Саксонске побуне, а на крштењу му кумује Карло.

Вилехад је био рукоположен за епископа у Вормсу 13. јула 787. године. На управу је добио Вигмодију, Ларас, Рустрингерланд и Остринген, Норден и Вангерланд; тако је постао први епископ те епархије. Његово устоличење је морало да се одложи јер, иако је уживао Карлову подршку, Саксонци нису хтели да прихвате ни њега као новог епископа, ни свештенике које је он поставио. Те тешкоће нису га омеле да се интензивније посвети проповедању хришћанства на простору поверене му епархије.¹⁸ Области које је добио као епископ обухватале су Бремен и регије северно од њега, између река Хунте и Весер на западу и Елбе на североистоку; у тим земљама је проповедао између 780. и 782. године.¹⁹

Недоумица која се јавља при читању Житија тиче се описа да Вилехад поставља свештенике приликом проповедања у Вигмодији (пре Саксонске буне), што имплицира да је био епископ, а за епископа је био рукоположен 787. године у Вормсу. Книбс претпоставља да је у писању Житија писац користио анале који желе да нам укажу — док читамо Житије — да је Вилехад био хороепископ (викарни епископ) епископу Алберикусу из Утрехта (преминуо 784. године). Вилехадов статус је непрецизиран, јер писац Житија није у довољној мери разумео терминологију свог извора, те његов начин да то представи ствара конфузију. Викарни епископ (хороепископ) је био рукополаган од стране једног епископа, док су епископи били рукополагани од стране два и више епископа, а викарни епископи нису имали ингенџије епархијског епископа и без делегирања права свог надлежног епископа нису имали више права од обичног свештеника. Научници сматрају да викарни епископи нису други пут посвећивани приликом назначења на епархијску дужност, али извори на које се позива Книбс не могу да дају коначни суд о питању која је пракса била одлучујућа. Житије Вилехадово може да послужи као доказ да су крајем VIII века викарни епископи били поново рукополагани кад су назначавани на епархијске дужности.²⁰

¹⁷ Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*, 389.

¹⁸ Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 382–383.

¹⁹ Knibbs, *Ansgar*, 37.

²⁰ Knibbs, *Ansgar*, 39–41.

Бремен је постао седиште епархије и ту је подигнута црква посвећена Господу Исусу Христу и Светом Петру. Црква је освећена 1. новембра 789. године.²¹ Вилехад је преминуо у месту Бликсен у недељу 8. новембра 789. године и сахрањен је у том месту, а становници Бремена су пренели његово тело у Бремен и положили га у цркву коју је он осветио.²² После Вилехадовог упокојења катедра је остала упражњена и тек је 804/805. године његов ученик Вилерих био рукоположен за епископа Бремена (нова буна Саксонаца била је условила да катедра дуго остане непопуњена).²³ Иако писац Житија потенцира став да је Бремен био Вилехадово седиште, оно је постало седиште епископа тек за време његовог наследника Вилериха.²⁴

2. Алкуин

Алкуин,²⁵ најзначајнији теолог Карлове епохе, није — као његови земљаци Англосаксонци — ишао да проповеда паганима, али је хришћанску мисију помагао кроз писма која је слао Карлу Великом и својим пријатељима. У време када Алкуин долази у Франачку државу, она доживљава територијалну експанзију и постаје најмоћнија држава у Западној Европи. Паганске државе које су ушле у састав Карлове државе биле су Саксонија и Аварски каганат. Покоравање Саксоније је трајало преко 30 година, због отпора Саксонаца који су подизали устанке против франачке власти и завршило се тек почетком IX века. Аварски каганат је био покорен 796. године.

---

²¹ Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*, 390.

²² Anskarius, "Vita Sancti Willehadi," 383.

²³ Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*, 404–405.

²⁴ Knibbs, *Ansgar*, 44.

²⁵ Алкуин (рођен око 735. године, највероватније у Јорку — преминуо у манастиру Светог Мартина у Туру 804. године), еминентни научник и теолог. Образовао се у Јорку, при катедралној школи, где је 767. преузео дужност учитеља. Враћајући се из Рима у марту 781. године упознао је у Парми Карла Великог, који му је понудио да се пресели у Франачку државу и преузме вођење дворске школе у Ахену. Године 786. отишао је у Енглеску, а у Франачку државу се, у вези са важним црквеним питањима, вратио 790. године. Присуствовао је Сабору у Франкфурту 794. године и дао је огроман допринос борби против адопционистичке јереси. Карло Велики га је поставио за игумана манастира Светог Мартина 796. године у Туру, где је основао манастирску школу. Вероватно је био монах, припадник бенедиктинског реда; имао је чин ђакона — тако је себе ословљавао у писмима — док неки сматрају да је био свештеник. Преминуо је 19. маја 804. године. James Burns, "Alcuin," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1 (New York: Robert Appleton Company, 1907), <https://www.newadvent.org/cathen/01276a.htm> (посећено 11. 8. 2020.г.).

Саксонија и Аварски каганат имали су хришћанске заједнице и пре него што су их Франци покорили. Саксонија је била у фокусу англосаксонских мисионара од краја VII века; археолошки остаци и фамилијарне везе сведоче о томе да је Саксонија и пре Карловог освајања постала део франачког света — и то у већој мери него што су франачки писци били спремни да признају. Године 600. група аварских хришћана ишла је у Свету Земљу да се поклони светим местима. Аварски каганат је имао организоване хришћанске заједнице које су опстале у паганској држави и које су развијале сопствену литургијску праксу.²⁶

Освајање Саксоније је, поред војног, захтевало и дипломатско умеће. У тој области је Карло користио римску максиму *divide et impera* (завади па владај), вешто користећи сукобе између саксонских племена и придобијајући на своју страну профраначки оријентисане племиће. Видукинд се предао 785. године и Карло је исте године издао капитулар који носи назив *Кайишулар над облашћу Саксоније*.²⁷ Овим документом је наметнуо своју вољу Саксонцима и ниједан обред сем хришћанског није био дозвољен. За неверство према краљу, одбијање крштења и упражњавање паганских обичаја следовала је смртна казна.²⁸ Овим документом Карло није могао да испуни своју намеру — да угуши жаришта отпора и да силом потчини Саксонце, а догађаји који су следили показали су да Саксонце није могуће покорити само силом оружја.

Лицак Хен износи 2006. године радикалну хипотезу по којој је Карлова одлука да Саксонију преобрати силом била проузрокована његовим сусретом са исламом. Саветован и подржан од стране шпанских избеглица, од којих је најзначајнији био Теодулф из Орлеана, Карло доноси решење да Саксонце преобрати силом. По Хеновим речима, Карло је ту одлуку донео 795. године, у време када Алкуин, до тада најважнији Карлов саветник, бива склоњен са двора и постављен за игумана манастира Светог Мартина у Туру, а Теодулф постаје

²⁶ Mayke de Jong, "Charlemagne's Church," in *Charlemagne — Empire and Society*, ed. Joanna Story (Manchester, New York: Manchester University Press, 2005), 124.

²⁷ *Capitulatio de partibus Saxonie* има 34 тачке. Капитулар је уређивао односе покорених Саксонаца према њиховим господарима и забрањивао је религију Саксонаца, под претњом смртне казне. Научници немају консензус о времену настанка овог капитулара: Рихтхофен сматра да је написан 777. године, други 780, Вајц 782. године, Перц и већина научника — 785, а постоји и мишљење да је капитулар написан 788. године. "Capitulatio de partibus Saxoniae," *MGH Capitularia Regum Francorum I*, ed. Alfvredus Boretivs (Hahnoverae: Impensis bibliopolii hahniani, 1883), 68–71.

²⁸ Питер Браун, *Усион хришћанства на Западу — Тријумф и разноликост 200–1000. године*, превела Богдана Николић (Београд: Clío, 2010), 554.

најближи Карлов сарадник, под чијим се утицајем усваја „исламски образац“ наметања вере покореним народима.²⁹

Присилно покрштавање и наметање верског пореза само су ојачали отпор покорених Саксонаца према Францима. Иста методологија била је коришћена на просторима некадашњег Аварског каганата и довела је до побуне паганског становништва.³⁰ Године 796. одржан је сабор на обали Дунава посвећен проповедању хришћанства на новоосвојеним територијама. Најзначајнији учесници били су Паулин,³¹ епископ Аквилеје, и Арно,³² епископ Салцбурга, о чијем учешћу сазнајемо из писма³³ које му је Алкуин упутио исте године. Сабор се бавио питањем крштавања пагана на просторима некадашњег Аварског каганата и издао је документ који доноси методологију њиховог обраћања у хришћанство.³⁴ У навођењу исправне формуле крштења у саборском документу, Мајке де Јонг види борбу франачког епископата против „необразованог клира“, тј. аварског свештенства, које је баштинило девијантну формулу крштења, а која је за њих, следбенике римске праксе, била неисправна.³⁵

Најпознатије писмо које је у вези са Алкуиновим посредним ангажовањем јесте писмо упућено Карлу Великом. Њега треба посматра-

---

²⁹ Daniel G. König, "Charlemagne's Jihad Revisited: Debating the Islamic Contribution to an Epochal Change in the History of Christianization," *Medieval Worlds — Comparative & Interdisciplinary Studies*, No. 3 (2016): 5–6.

³⁰ Ian N. Wood, "The northern frontier: Christianity face to face with paganism," in *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600 — c.1100*, ed. Thomas F. X. Noble, Julia M. H. Smith, (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 234.

³¹ Паулин, епископ Аквилеје (рођен у месту Премарико, близу Ђивидале, између 730. и 740. године — преминуо 802. године). Учествовао је на саборима у Регенсбургу, Франкфурту и Фриулију, на којима је осуђен адопционизам. Карло Велики га поставља за патријарха града Аквилеје 787. године. Luigi Cossio, "St. Paulinus II, Patriarch of Aquileia," *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 11 (New York: Robert Appleton Company, 1911), <https://www.newadvent.org/cathen/11586a.htm> (посећено 12. 8. 2020.г.).

³² Арно, епископ града Салцбурга, од 799. архиепископ Баварске (рођен 750. године — преминуо 821. године). На епископском трону наследио је епископа Виргила 785. године. Припадао је кругу сарадника Карла Великог и имао је плодну кореспонденцију са Алкуином.

³³ *Epistolae Karolini aevi, tomvs II*, MGH *Epistolarum tomvs IV, Karolini aevi II*, rec. Ernestvs Dvemmmler, (Berolini: Apvd Weidmannos, 1895), 153–154, n. 107. У писму које му је упутио (то је одговор на Арново писмо) Алкуин је упознат са Арновим мисионарским подухватима, као и са локалним сабором на обали Дунава; хвали га и обећава му помоћ у мисионарењу.

³⁴ "Conventus episcoporum ad ripas Danubii a. 796," in *MGH Concilia tomvs II, Concilia aevi Karolini I — Pars I*, rec. Albertvs Werminghoff (Hannoverae et Lipsiae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1906), 172–175.

³⁵ Jong, "Charlemagne's Church," 124.

ти као целину са писмом које је Алкуин упутио Арну Салцбуршком.³⁶ У писму насловљеном на Карла Алкуин се осврће на франачко покоравље Саксонаца и примећује да је велики део пагана остао веран својој старој вери. За мисионарење су потребни људи доброг морала, образовани у хришћанској науци и који у свему прате апостоле. Паганима (Саксонцима и Аварима) хришћанство треба да се проповеда сходно речима апостола Павла — да прво треба да им се даје ‘млечна храна’ тј. да се поступно уведе у хришћанску веру. Наметање верског пореза у новоосвојеним крајевима било је контрапродуктивно, јер ни апостоли које Алкуин узима за узор ни идеални мисионари нису тражили плаћање десетка. Проповедање хришћанства треба да буде засновано на слободној вољи а не на присили; пагане треба прво научити основама хришћанске вере па их тек онда крстити, јер су тако апостоли радили; они нису крштавали људе који нису били спремни за крштење. После крштења, новокрштеним хришћанима клирици би држали беседе и објашњавали Јеванђеље, док их не би учврстили у вери.³⁷ Иако писано дипломатским језиком, Алкуиново писмо показује Карлу да стратегија проповедања хришћанства „мачем и гвозденим језиком“ није продуктивна и да не доноси жељене резултате. Идеалан начин проповедања је апостолски, где људи постају хришћани из убеђења а не присилом. Пославши писмо Карлу, Алкуин се надао да ће његови савети бити прихваћени и да ће хришћанство бити проповедано сходно апостолској пракси.

Следеће године, 28. октобра 797. године, Карло издаје нови Капитулар за области Саксоније: *Capitulare Saxonicum*. Капитулар садржи 11 глава и, за разлику од претходног, толерише веру Саксонаца; кривичне санкције су ублажене — уместо смртне казне уведене су новчане.³⁸ Поставља се питање колики је био утицај Алкуина на доношење овог капитулара, имајући у виду његово писмо Карлу. С тим у вези, можемо и да поставимо хипотезу да је Карло, као искусан политичар, сматрао да је давање верских и грађанских слобода покореним Саксонцима у интересу Франачке државе.

Алкуин није испуштао из вида прилике у областима које су припадале бившем Аварском кагнату. У писму³⁹ упућеном епископу Арну, датираном у јуну 798. године, он се интересује за стање хришћанства у Аварији. Алкуинова стратегија покрштавања пагана претрпела

³⁶ У писму које је упутио Арну саопштава да је упознат са стањем у Аварији и да је упутио писмо Карлу Великом. *Epistolae Karolini aevi, tomus II*, 162–163, n. 112.

³⁷ *Epistolae Karolini aevi, tomus II*, 156–159, n. 110.

³⁸ “*Capitulare Saxonicum*,” *MGH Capitularia Regum Francorum I*, 71–72.

³⁹ *Epistolae Karolini aevi, tomus II*, 235–236, n. 146.

је неуспех: у писму које је упутио Арну 799. године констатује да је неуспех мисије међу Хунима (тј. Аварима) резултат њихове небриге и закључује да би, да су тој мисији били посвећени, добили већу награду од Бога и славу у очима људи.⁴⁰

Закључак

Овде ћемо дати одговор на питања која смо поставили у уводу:

1. Франачка држава је активно помагала процес христијанизације покорених племена. Покоравањем Саксоније отвара се простор за политичку и религиозну интеграцију Саксонаца у Франачку државу. Карло Вилехаду додељује Вигмодију, један од саксонских региона, као мисионарску област. Први мисионарски боравак у Саксонији није дуго трајао, јер је 782. године Видукинд подигао устанак против Франака и почео са прогоном хришћана. Вилехад је успео да побегне у правцу Фризије, док су његови сарадници примили мученичку смрт. После гушења Саксонске буне 785. године Вилехад се вратио у Вигмодију, где је обнављао хришћанске заједнице уништене у време Видукиндовога устанка. Желећи да верски интегрише Саксонце у хришћански комонвелт, Карло је издао Капитулар, који је, под смртном казном, забранио многобоштво и практиковање саксонских верских обреда. Јицак Хен је изнео хипотезу да је Карло Велики, дошавши у додир са исламом (приликом освајања Шпаније), одлучио да покорене Саксонце преобрати силом. Под утицајем шпанских избеглица, а најзначајнији међу њима је био орлеански епископ Теодулф, донео је одлуку да Саксонцима силом наметне хришћанство. То чини 795. године, када је Теодулф постао главни Карлов саветник, а Алкуин, дотадашњи Карлов саветник, био склоњен са двора и постављен за игумана манастира Светог Мартина у Туру. Саксонска методологија проповедања хришћанства била је примењена на просторима Аварског каганата и имала је контрапродуктивне ефекте — изазвала је устанак покореног становништва. Иако није учествовао у христијанизацији покорених народа као мисионар, Алкуин је био свестан погрешног приступа Франачке државе и покушао је да утиче на Карла, надајући се да ће његово писмо променити Карлове ста-

---

⁴⁰ *Epistolae Karolini aevi, tomus II*, 308–310, n. 184.

вове. У писму упућеном Карлу, Алкуин је предочио да је Карлов приступ христјанизацији покорених народа погрешан и да би идеалан начин проповедања хришћанства био апостолски начин проповедања. Годину дана после Алкуиновог писма (797. године), Карло је донео други Капитулар, који је у односу на претходни био значајно блажи и толерисао је веру покорених Саксонаца, а уместо смртне казне увео је новчане. Не зна се да ли је Алкуин имао утицај на Карлову верску политику или је Карло увидео да је у интересу државе да се покореним Саксонцима омогуће верске и грађанске слободе.

2. Саксонија и Аварски каганат имали су хришћанске заједнице и пре него што их је Франачка држава освојила. Вилехад се после Видукиндове буне и бега у Фризију упутио у Рим (следећи примере својих претходника, англосаксонских мисионара који су од папе тражили благослов за мисионарски рад), где га прима папа Хадријан. Папа му даје савете неопходне за мисионарски рад и охрабрује га на нове подухвате. По повратку из Рима, Вилехад се наставља у манастиру Ехтернах, где живи као прост монах, преписујући манускрипте, углавном посланице апостола Павла. По доласку у Вигмодију успева да организује епархију и 787. године бива рукоположен за епископа. Његов мисионарски рад по повратку у Саксонију није дуго трајао и он умире 789. године. Франачки епископи су 796. године одржали сабор на обали Дунава. Главна тема била је проповедање хришћанства на просторима бившег Аварског каганата; учесници Сабора су издали документ који прописује процес обраћања пагана у хришћанство. Франачки клир је следио римску праксу и за њих је та формула крштења била неисправна, јер није била у складу са римском. Алкуин је био упознат са стањем у Аварском каганату и одржавао је преписку са епископом Арном из Салцбурга. Арно је Алкуину слао извештаје о напредовању христјанизације на просторима Аварског каганата. Алкуинова стратегија је претрпела неуспех и он је констатовао да је неуспех христјанизације Авара био проузрокован небригом мисионара, а да би мисионари, да су уложили већи труд, постигли већи успех и добили награду од Бога.

* * *

Библиографија

Извори

- Anskarius. "Vita Sancti Willehadi." In *MGH Scriptores (in Folio), tomus II*, ed. Georgivs Heinricvs Pertz, 378–390. Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici hahniani, 1829.
- "Conventus episcoporum ad ripas Danubii a. 796." In *MGH Concilia tomus II, Concilia aevi Karolini I — Pars I*, rec. Albertvs Werminghoff, 172–175. Hannoverae et Lipsiae: Impensis bibliopolii Hahniani, 1906.
- "Capitulare Saxonicum." In *MGH Capitularia Regum Francorum I*, ed. Alvredvs Boretivs, 71–72. Hannoverae: Impensis bibliopolii hahniani, 1883.
- "Capitulatio de partibus Saxoniae." In *MGH Capitularia Regum Francorum I*, ed. Alvredvs Boretivs, 68–71. Hannoverae: Impensis bibliopolii hahniani, 1883.
- Epistolae Karolini aevi, tomus II*. MGH Epistolarum tomus IV, Karolini aevi II, rec. Ernestvs Dvemmler. Berolini: Apvd Weidmannos, 1895.
- Ponscelet, Albert, ed. "De Sancto Willehado primo Bremensis episcopo et inferioris Saxoniae apostolo." In *Acta sanctorum: Novembris, tomus III: quo dies quintus, sextus, septimus et octavus continentur*, 835–846. Bruxellis: Apud Socios Bollandianos, 1910.

Литература

- Браун, Питер. *Усјон хришћанства на Зајпагу — Тријумф и разноликосиј 200–1000. године*. Превела Богдана Николић. Београд: Клио, 2010.
- Hauck, Albert. *Kirchengeschichte Deutschlands — zweiter teil*. Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1900.
- Jong, Mayke de. "Charlemagne's Church." In *Charlemagne — Empire and Society*, edited by Joanna Story, 103–135. Manchester, New York: Manchester University Press, 2005.
- Knibbs, Eric. *Ansgar, Rimbert, and the Forged Foundations of Hamburg — Bremen*. Farnham: Ashgate, 2011.
- König, Daniel G. "Charlemagne's Jihad Revisited: Debating the Islamic Contribution to an Epochal Change in the History of Christianization." *Medieval Worlds — Comparative & Interdisciplinary Studies*, No. 3 (2016): 3–40. https://doi.org/10.1553/medievalworlds_no3_2016s3.
- Niemeyer, Gerlinde. "Die Herkunft der Vita Willehadi." *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters*, Bd. 12 (1956): 17–35.

- Palmer, James. *Anglo-Saxon in a Frankish World, 690–900*. Studies in the Early Middle Ages, 19. Turnhout: Brepols, 2009.
- Potter, Peter J., & Noble, Thomas F. X. (tr.). “The Life of Saint Willehad.” In *Soldiers of Christ: Saints and Saints’ Lives from Late Antiquity and the Early Middle Ages*, edited by Thomas F. X. Noble and Thomas F. Head, 279–293. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, 1995.
- Röpke, Andreas. *Das Leben des heilige Willehad Bischof von Bremen und die Beschreibung der Wunder an seinem Grabe*. Bremen: Schünemann, 1982.
- Wood, Ian N. “The northern frontier: Christianity face to face with paganism.” In *The Cambridge History of Christianity, Volume 3: Early Medieval Christianities, c.600 – c.1100*, edited by Thomas F. X. Noble, Julia M. H. Smith, 249–275. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Извори са интернета

- Burns, James. “Alcuin.” *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1. New York: Robert Appleton Company, 1907. <https://www.newadvent.org/cathen/01276a.htm> (посећено 11. 8. 2020. г.).
- Cossio, Aluigi. “St. Paulinus II, Patriarch of Aquileia.” *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 11. New York: Robert Appleton Company, 1911. <https://www.newadvent.org/cathen/11586a.htm> (посећено 12. 8. 2020. г.).
- Loughlin, James. “Pope Adrian I.” *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 1. New York: Robert Appleton Company, 1907. <https://www.newadvent.org/cathen/01155b.htm> (посећено 10. 8. 2020. г.).
- Mershman, Francis. “St. Willehad.” *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 15. New York: Robert Appleton Company, 1912. <https://www.newadvent.org/cathen/15628a.htm> (посећено 8. 8. 2020. г.).
- Shahan, Thomas, and Macpherson, Ewan. “Charlemagne.” *The Catholic Encyclopedia*, Vol. 3. New York: Robert Appleton Company, 1908. <https://www.newadvent.org/cathen/03610c.htm> (посећено 10. 8. 2020. г.).

Примљено: 19. 11. 2020.

Исправљено: 6. 9. 2021.

Одобрено: 7. 9. 2021.

* * *

THE MISSION OF ANGLO-SAXON MONKS WILLEHAD AND ALCUIN ON THE CONTINENT IN THE LAST QUARTER OF THE 8TH CENTURY

Miloš Mišković

*Faculty of Orthodox Theology,
University of Belgrade*

Summary: *This research aims to present the Christian missions of the Anglo-Saxon monks Willehad and Alcuin, conducted on the Continent in the last quarter of the 8th century. Their peculiarity was reflected in the fact that Willehad was a missionary bishop in Saxony, and Alcuin was the head of the court school in Aachen. Willehad preached Christianity to the conquered peoples, while Alcuin, who was not a missionary, gave his contribution to the mission by influencing state and church authority and demanding that the king and bishops who were missionaries in the conquered lands preach Christianity in an apostolic way, without forcing the conquered peoples to accept Christianity.*

The Frankish state actively helped the process of the Christianization of conquered tribes. The conquest of Saxony opened the space for the political and religious integration of the Saxons into the Frankish state. Charlemagne assigns Willehad as a missionary in Wigmodia, one of the Saxon regions. After the suppression of the Saxon revolt in 785, Willehad returned to Wigmodia where he rebuilt the Christian communities destroyed during the Widukind uprising. Wanting to religiously integrate the Saxons into the Christian commonwealth, Charlemagne issued the Capitulary, which forbade

polytheism and the practice of Saxon religious rites under the pain of death.

In a letter to Charlemagne, Alcuin points out that his approach to the Christianization of the conquered peoples is wrong, and that the ideal way of preaching Christianity would be the apostolic way of preaching. A year after Alcuin's letter, in 797, Charlemagne issued the second Capitulary, which was much milder than the previous one, and tolerated the faith of the conquered Saxons, introducing monetary instead of the death penalty. It is not known whether Alcuin had an influence on Charlemagne's religious policy or whether Charlemagne saw that it was in the interest of the state to grant religious and civil liberties to the conquered Saxons. Saxony and the Avar Khaganate had Christian communities, even before the conquest of those lands by the Frankish state.

In 796, a council of Frankish bishops held a synod on the banks of the Danube, with the main concern of preaching Christianity in the former Avar Khaganate. The participants in the council issued a document prescribing the process of converting pagans to Christianity. Alcuin was acquainted with the situation in the Avar Khaganate and maintained correspondence with Bishop Arn of Salzburg. Eventually, Alcuin's strategy failed — he states that the failure of the Christianization of the Avars was caused by the negligence of the missionaries, and if the missionaries had invested more effort, they would have achieved greater success and received a reward from God.

Key words: *Willehad, Alcuin, Charlemagne, mission, Anglo-Saxon monks.*